

Egy falu keletkezésének kalandos története

Borota (Bács-Kiskun megye)

Soós Ferenc (fsoos@t-online.hu)

„Néppárti” írói álneven az alábbi cikk
jelent meg az *Alkotmány* című újság
1902. szeptember 27-ei számának 7.
oldalán:

Egy falu keletkezése.

— A Bácskából. —

Reich Salamon bajai lakos megbízást adott vagy két év előtt Kovács, Lesták és Bán nevű három úrnak, hogy a Rémszomságot tartozó Borota pusztán elterülő és közel 4000 katasztrális holdat kitevő birtokát mint közvetítők eladják és pedig részletekben. Állítólag négy hó alatt kellett a megbízás értelmében az üzletet végrehajtani. Ezen négy havi idő alatt Kovács, Lesták és Bán urak a birtoktest értékesebb részét elárusították és hogy az üzlet a tulajdonossal perfektuálható legyen, a megmaradt részt ők hárman a tulajdonos Reich Salamontól megvették és azóta mint tulajdonosok folytatják az eladást kisebb-nagyobb részletekben.

Hogy a vállalkozás jobban sikerüljön, egy mérnökileg kimért és utcákra osztott területén 600 négyzetöles házhelyeket is árusítottak, kihirdetvén a szomszédos községekben, hogy egy rendes falu lesz ott azon a helyen. Tényleg fel is épült már vagy 200 kisebb-nagyobb ház és Kovács ur büszke önérettel elnevezte a falut a saját becses nevével Kovácsfalvának. Ráíratta ezt a nevet a faluról készült mappára és a szófogadó nép így is nevezi a falut.

Ezen tüneményeszerű bácskai új falu egyebek közt arról nevezetes, hogy lakosai letelepedtek ugyan, de a telepítésről szóló 1894. évi V. törvénycikk rendelkezései egészen mellőzve lettek. Senki sem tudja, hogy ki adott Reich Salamonnak vagy Kovács, Lesták és Bán uraknak engedélyt a falutelepítésre? Ez azonban csak hagyján, hanem fontos az a kérdés, hogy ki és miből látja el ezen falut a legszükségesebb kulturális intézményekkel?

Azt még értem, hogy a telepítő urak mért nem építenek templomot, iskolát, plébániát, kisdédóvót stb.; mert olvasván a telepítésről szóló gyatra törvénycikket, látom, hogy az a magánbirtokost csakugyan nem kötelezi arra, hogy telepeseinek a szükséges középületeket felépítse; de az már érthetetlen, hogy ama bizonyos Kovácsfalva megalapítói tudni sem akarnak a törvény ama rendelkezéséről, mely szerint «a telepítő tartozik a telepítési terület kiterjedésének legalább 5 százalékát ingyen közcélokra átengedni; e terület megosztandó a községi jegyző, a pap, a tanító, iskola, kisdédóvó és a község között.» Így szól a törvény.

Kovács, Lesták és Bán urak pedig azt mondják, hogy ez rájuk nem szól; mert ők, úgy mondják, egyáltalán nem telepítettek, hanem földet árultak részletekben, eleinte mint közvetítők, utóbb mint

tulajdonosok. Igaz, hogy falu is épült az ő volt birtokukon, de hát ebben ők nem hibáztathatók, sőt dicséretet érdemelnek, hogy jutányos áron adták a házhelyeket. Arról persze bölcsen hallgatnak, hogy azon terület, amelyen ők a házhelyeket kimérték, másképp nem is lett volna értékesíthető, lévén az sivatár sárga homok.

Ők tehát nem telepítettek, hanem összetoborzottak egy falura való embert, adtak nekik pénzért házhelyeket és egyéb szántó és szőlőföldet. Az emberek letelepedtek maguk és a falu megépül a telepítők nélkül.

Arra voltam kíváncsi, hogy mit szól ezen logikához a közigazgatás? Felvilágosítottam a telepeseket, hogy jelentsék fel ügyüket és bajukat a vármegyei alispánnak. Meg is tették; de bizony ezzel nincsenek előrébb, válasz sem jött a feljelentésre.

Mint a nép őszinte barátja tudni szeretném, hogy ki és hol ítélnék meg új falunak a törvényes igazságot? Hova forduljon a nép, amely most már szomorúan látja, hogy nincs temploma, nincs iskolája?

Azt olvastam az Alkotmányban, hogy Zboray néppárti képviselő úr nagylelkűen segít az ilyen gyámoltalanokon. Legyen kegyes tanácsccsal szolgálni.
Néppárti.

Borota község családkönyvének összeállításán dolgozom, ezért választ kerestem a cikkben leírtakra: az anyakönyvekben van-e nyoma Kovácsfalva megnevezésnek és ki az a Kovács, Lesták és Bán nevű három úr. Az első kérdésre hamar megtaláltam a választ, Jánoshalma egyházi keresztelési anyakönyvében két esetben *Kovácsfalva* szerepel lakhelyként (1901. augusztus 13. és 1901. szeptember 13.). A polgári anyakönyveket ekkor Rémen vezették, ott az addig is használatos Borota pusztája megnevezés található. Az új település létrejöttének nyomát látjuk 1902-1910 között az anyakönyvekben, amikor *Borota pusztája újfalva*, vagy *Borota újfalva* megnevezést használtak.

Borota 1910-ben lett közigazgatásilag önálló település. Az itt élő emberek írásos emlékei a 13. századig vezetnek vissza. A terület jó

adottságai miatt mindig is éltek itt emberek, ha nem is településszinten, de szórványosan minden bizonnyal. Lakott hely létezését bizonyítja két középkori templomra vonatkozó adat és építészeti maradványok is. Az egyik templom a mostani falutól dél-délnyugatra (Kápolnai tábla), a másik a falutól nyugatra eső területen állt. A Kápolnai táblában régészeti feltárásokat is végeztek, de csak azt tudták rögzíteni, hogy egy elpusztult faluhely temploma állt ott. A másik középkori templom helyét egy 1768-as térképen is feltüntették a falutól nyugatra eső területen, azonban a régészek nem tudták pontosan azonosítani. A történelem során megtapasztalt nagy fegyveres konfliktusok és a természeti csapások több esetben elnéptelénítették, de mindannyiszor életre kelt, újból betelepült. Legújabb kori kalandos történetéről a bevezetőben írt újságcikk mesél, de a *Kovács, Lesták* és *Bán* nevű három úr kilétét nem volt egyszerű kideríteni.

A cikkben szereplő személyek azonosak a Dunapataji Takarékpénztár Rt. alkalmazottai közül az alábbiakkal:

Lesták Ödön vezérigazgató (Dunapatajon jegyző, dunapataji vadásztársaság elnöke, anyakönyvvezető, Kunszentmiklós-dunapataji helyi érdekű vasút Rt. igazgatósági tagja), **Bán M. Sándor** pénztárnok, **Kovács János** ordasi fiókpenztár ügyvezetője.

A takarékpénztár eredménykimutatásaiból látható, hogy az ingatlanokból származó bevételeik 1900-ban megnövekedtek az előző évekhez képest, majd 1901-ben kimagasló összeget értek el, amely összeg a következő évben visszaesett. A további években is jelentős ingatlan értékesítésekkel foglalkoztak. A Borota pusztán végzett parcellázás és telekeladások előtt is végeztek már hasonló tevékenységet.

A *Szabad Föld* 1996. december 3-ai számának 4. oldalán az olvasható, hogy Csengőd

pusztát Baráth Gyula csengődi, Gauzer János és Kaszai István kalocsai és Lesták Ödön dunapataji lakosok falutelepítési céllal megvásárolták. Kihirdették a birtok felosztását, és 1891-ben 1200 négyszögölenként 65 forintért eladták 80 családnak.

A *Budapesti Hírlap* 1892. május 31-ei számának 16. oldalán az apróhirdetések rovatában az olvasható, hogy Lesták Ödön három társával 1892-ben Kiskőrös környékén szőlőnek való területet értékesített.

A *Szeged és Vidéke* 1904. június 26-ai számának 19. oldalán szereplő hirdetésben előnyös birtokvételt ajánl Száján (Torontál-megye) községhez tartozó pusztaszajáni területen apróbb részletekben parcellázva Lesták Ödön és Bán G. István.

A korabeli újságokból arról is olvashatunk, hogy Lesták Ödön, Bán M. Sándor és Kovács János korábbról is ismerte egymást, politikai életben is munkálkodtak, közéleti szereplők voltak. A végzet utolérte őket, legalább is Lesták Ödönt és Bán M. Sándort.

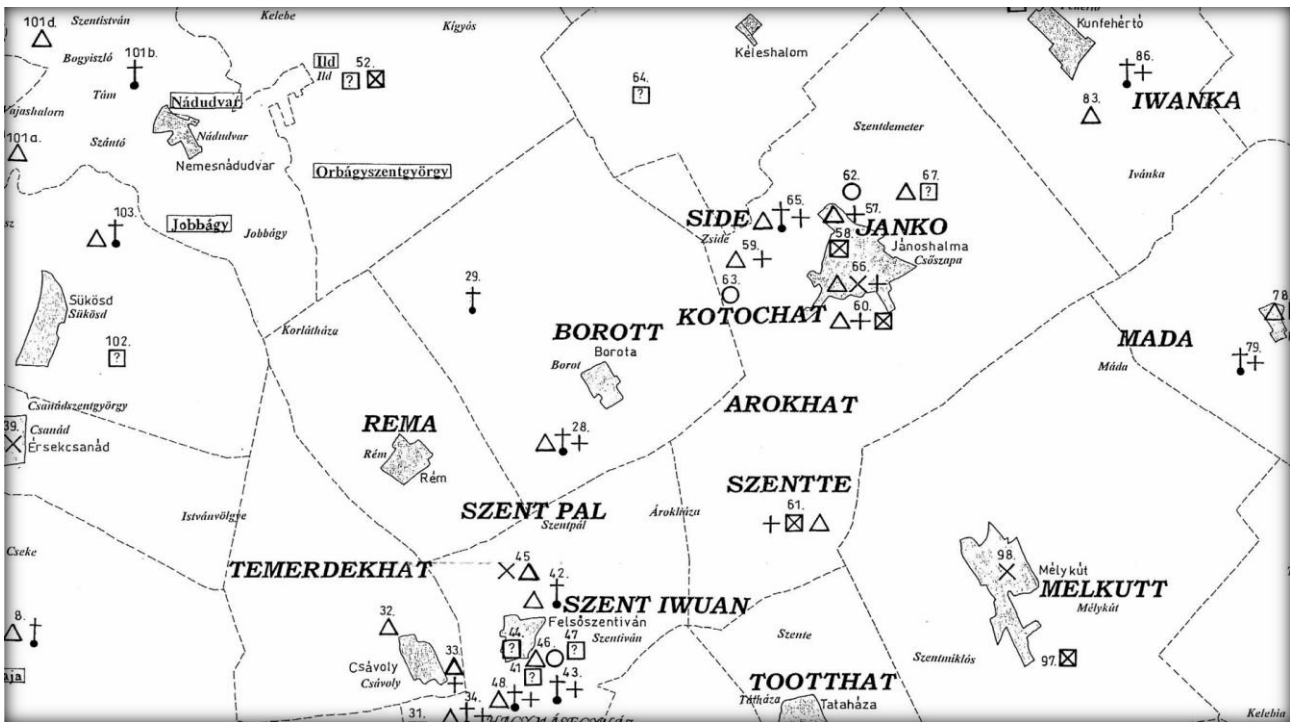
Lesták Ödön igazgatósági tag minősége és cégjegyzési jogosultsága megszűnt a Dunapataji Takarékpénztár Rt-nél az 1907. évi február hó 10-én megtartott rendes közgyűlésről felvett jegyzőkönyv alapján (*Központi Értesítő* 1907. június 13., 1118. oldal). Lesták Ödön vállalkozásai, birtokai csődbe mentek, összes vagyonát elárverezték, bűnvádi eljárás is folyt ellene. Ezekről 1908-1927 között megjelent újságok tudósítanak (pl: *Pesti Hírlap* 1908. augusztus 25. 23. oldal, *Az Est* 1927. október 21. 5. oldal).

Bán M. Sándor. A *Szeged és Vidéke* 1907. december 21-ei számának 7. oldalán azt olvashatjuk, hogy *A pártelnök ur sikkasztott. A dunapataji takarékpénztárnál nemrég nagyobb sikkasztásnak jöttek nyomára. Kiderült, hogy Bán M. Sándor pénztáros a bűnös, aki több ezer*

koronáig megkárosította a pénzintézetet. Állásától rögtön fölfüggesztették s megtették ellene a följelentést. A vizsgálat idáig négyezer korona kárt állapított meg. A sikkasztás az egész környéken nagy föltűnést keltett, mert Bán nagy szerepet játszott a társaséletben s elnöke és vezére volt a

dunapataji függetlenségi pártnak is.

Kovács János Dunapataji Takarékpénztár Rt. ordasi fiókpénztár ügyvezetője (1916-ban községi jegyző) Arany érdemkeresztet kapott 1917-ben.



Wicker Erika: Rácok és vlahok a hódoltság kori Észak-Bácskában

PhD-disszertáció, 2006.

Önálló könyvként: Kecskemét, 2008. Térképmelléklet

(részlet)